

στο μικροσκόπιο...

Προκλήσεις που απαιτούν υπερβάσεις

Του Ανδρέα Θεοφάνους*

Ηκυβέρνηση αλλά και ολόκληρη η Κύπρος ευρίσκονται ενώπιον σοβαρών προκλήσεων από την έκβαση των οποίων θα επηρεασθεί καθοριστικά η μελλοντική μας πορεία. Παράλληλα με τις προκλήσεις συνυπάρχουν και οι συγχύσεις στο Κυπριακό, σε ιδεολογικά ζητήματα καθώς και σε θέματα ιστορίας, οικονομίας, παιδείας και νοοτροπίας γενικότερα.

Αναφορικά με το Κυπριακό οι ατέρμονες διακοινοτικές συνομιλίες δεν φαίνεται να οδηγούν πουθενά. Για τη σιωπηρή πλειοψηφία του λαού αυτό δεν αποτελεί έκπληξη. Δυστυχώς τόσο σε θέματα ουσίας όσο και διαδικασίας η Κύπρος παραμένει προσκολλημένη σε αδιέξοδες προσεγγίσεις. Θα πρέπει να επανεξετασθεί το όλο πλαίσιο καθώς οι εμπειρίες διεθνώς δείχνουν ότι ομοσπονδιακά μοντέλα στη βάση του εθνοκοινοτισμού δεν έχουν ευοίωνο μέλλον. Πέραν τούτου δεν μπορούμε να αγνοούμε ότι ο καθοριστικός παράγον είναι η Τουρκία. Εξ ορισμού η Άγκυρα θα συναινέσει σε μία λύση όπου εκπληρώνονται τα δικά της στρατηγικά σχέδια. Στην παρούσα συγκυρία είναι αμφίβολο αν οι τουρκικοί σχεδιασμοί συναντούν τους ελάχιστους όρους (α-

σφάλειας και άλλων θεμάτων) της Κυπριακής Δημοκρατίας. Οι πάγιες τουρκικές θέσεις είναι τέτοιες που δεν αφήνουν περιθώρια αισιοδοξίας. Στην περίπτωση που υπάρχει «περισσότερη ευελιξία» από τη δική μας πλευρά θα οδηγηθούμε σε νέες περιπέτειες...

Πρέπει να μας απασχολήσει σοβαρά το γεγονός ότι στο ιδεολογικοπολιτικό πεδίο υπάρχουν μεγάλες συγχύσεις. Για παράδειγμα, δεν μπορούμε να εξισώνουμε τη μετάβαση Τουρκοκυπρίων (και εποίκων) στα Κόκκινα τον Αύγουστο με τη μετάβαση Ελληνοκυπρίων (ακόμη και όταν λαμβάνει χώρα κανονικά και χωρίς εξευτελισμούς) στον Άγιο Μάμα στη Μόρφου. Εκείνο το οποίο θα ήταν αντίστοιχο με το προσκύνημα Ελληνοκυπρίων στη Μόρφου είναι το προσκύνημα Τουρκοκυπρίων στο τέμενος Χαλάν Σουλτάν Τεκέ στη Λάρνακα. Και είναι παράδοξο να μιλούμε για συμφιλίωση μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων ενώ ταυτόχρονα να μην δίδεται η απαιτούμενη σημασία στη συμφιλίωση μεταξύ των Ελληνοκυπρίων.

Δεν μπορεί να μας διαφεύγει επίσης και το γεγονός ότι στις διάφορες συζητήσεις για την τραγωδία του 1974 αγνοούνται παντελώς τα γεωπολιτικά δεδομένα της εποχής, ο ψυχρός πόλε-

μος και οι επιλογές που έγιναν ή δεν έγιναν. Επιπρόσθετα πρέπει να αξιολογηθεί το γεγονός ότι οι Τουρκοκύπριοι αντικρίζουν με δυσπιστία (ή επιφυλακτικότητα στην καλύτερη περίπτωση) την Κυπριακή Δημοκρατία. Αλλά και το μοντέλο λύσης που οραματίζεται η τουρκοκυπριακή πλευρά προβλέπει τη διάλυση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Παράλληλα συνυπάρχει η ιδεολογική προσέγγιση που υπογραμμίζει τη βαρύτητα των «Τουρκοκυπρίων αδελφών» με τη συντήρηση της φιλοσοφίας ότι υπάρχει άβυσσος μεταξύ της ελληνοκυπριακής δεξιάς και αριστεράς.

Αναφορικά με την οικονομία δεν είναι μόνο το δημοσιονομικό ελλείμμα και η ανάγκη επανεξέτασης της δημοσιονομικής πολιτικής. Πρέπει να αντιληφθούμε ότι τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κυπριακή οικονομία (π.χ. οι πολύ ψηλές τιμές) δεν προέρχονται μόνο από τη διεθνή οικονομική κρίση: αντίθετα είναι και αποτέλεσμα ριζικών διαρθρωτικών αδυναμιών που πρέπει να αντιμετωπισθούν. Σε διαφορετική περίπτωση το κόστος θα είναι βαρύντατο. Μεταξύ άλλων, πρέπει να επανεξετασθεί η σχέση μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα περιλαμβανομένου το θέμα της σύγκλισης μισθολογίου, όρων απασχόλησης και αποδοτικότητας.

Αναφορικά με την παιδεία επειδή ο τομέας αυτός είναι υψίστης σημασίας θα πρέπει να προβληματισθούμε πως αναβαθμίζεται. Το υφιστάμενο μοντέλο δεν είναι κοινωνικά δίκαιο και ισορροπημένο ενώ ταυτόχρονα δεν οδηγεί στα καλύτερα δυνατά οικονομικά αποτελέσματα.

Η εμπάθυνση και ο εμπλουτισμός του δημοκρατικού βίου της χώρας είναι υψίστης σημασίας. Εξ ορισμού θα πρέπει να υπάρχει ο αναγκαίος σεβασμός στην αντίθετη άποψη. Η τεκμηριωμένη κριτική (για το Κυπριακό, την οικονομία και οποιοδήποτε άλλο ζήτημα) δεν πρέπει να θεωρείται ως υπόσκαψη. Και θα πρέπει να υπερβούμε νοοτροπίες άλλων εποχών όπου, για παράδειγμα, επιβραβεύονται οι «ημέτεροι» στον δημόσιο τομέα με προσλήψεις και προαγωγές και ταυτόχρονα παραμερίζονται οι «αντίπαλοι» ή/και οι πολίτες που δεν ανήκουν σε κόμματα. Το εν λόγω χαρακτηριστικό παραπέμπει σε τριτοκοσμική χώρα παρά σε χώρα μέλος της ΕΕ. Εν κατακλείδι για να προχωρήσουμε μπροστά απαιτούνται υπερβάσεις.

***Ο Ανδρέας Θεοφάνους είναι Καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας του Πανεπιστημίου Λευκωσίας και Διευθυντής του Κυπριακού Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων.**

5.000.000 λέξεις

Του Ευθ. Φοίβου Παναγιωτίδη*

Ακούγεται κάθε τόσο, ακόμα και από σοβαρούς ανθρώπους, ότι η ελληνική γλώσσα είναι η πλουσιότερη του κόσμου, διότι διαθέτει λεξιλόγιο τουλάχιστον 5.000.000 λέξεων. Αυτή την τερατολογία την έχει καταρρίψει μεθοδικά κι εμπειριστωμένα ο Νίκος Σαραντάκος και στο βιβλίο του «Γλώσσα μετ' εμποδίων» και στον ιστότοπό του (www.sarantakos.com), οπότε δεν κρίνω σκόπιμο να παραθέσω όσα γράφει εκεί. Εδώ απλώς θα σκιαγραφήσω πόσο εξωπραγματικός είναι ο ισχυρισμός, ιδίως στο στόμα ανθρώπων με μόρφωση.

Πρώτα πρώτα, όταν λέμε «λέξη», εννοούμε το λήμμα, όχι το δείγμα (token). Ετσι, όσα δείγματα της λέξης «και» κι αν περιέχει αυτό το κείμενο, για σκοπούς λεξιλογίου εμείς θα μετρήσουμε ένα μόνο δείγμα: μία λέξη. Επίσης, ό-

ταν το λήμμα κλίνεται, πάλι θα μετρήσουμε μία λέξη: λ.χ. δεν θα μετρήσουμε τους τέσσερις τύπους του λήμματος «γάτα» (γάτα, γάτας, γάτες, γατών) ως τέσσερις λέξεις. Με άλλα λόγια, όταν μετράμε το μέγεθος λεξιλογίων, μετράμε λήμματα, όχι τύπους. Αλλιώς, γλώσσες όπως η τουρκική, με την ευελιξία κι ευχέρειά της να κατασκευάζει τύπους, θα είχε δεκάδες εκατομμύρια λέξεις.

Μένουμε λοιπόν στα λήμματα και προχωρούμε στο ότι ένας αναλφάβητος ενήλικος, είτε προέρχεται από κοινωνία τροφοσυλλεκτών είτε από μεταβιομηχανική κοινωνία, ξέρει περί τις 40.000 λέξεις. Οποσδήποτε, το λεξιλόγιο του τροφοσυλλέκτη περιέχει διαφορετικού είδους λέξεις από αυτό του μεταβιομηχανικού ανθρώπου: λ.χ. εκεί όπου ο τροφοσυλλέκτης έχει ονόματα για κοινωνικές δραστηριότητες της ομάδας που ανήκει, ο μεταβιομηχανικός αναλφάβητος θα έχει τις λέ-

ξεις «Βουλή», «εφάπαξ», «αστυνομία», «απεργία» κ.ο.κ. Σε κάθε περίπτωση, η σούμα βγαίνει εκεί κάπου στα 40.000 λήμματα.

Αναπόφευκτα, ο αλφαριθμητισμός και η εκπαίδευση αυξάνουν το ενδιαθέτο λεξιλόγιο μέχρι και τρεις φορές, αφού προσφέρουν πρόσβαση στον γραπτό λόγο και, άρα, σε πλήθος λέξεων. Αν το σκεφτεί κανείς, 120.000 λήμματα είναι πολλά: άλλωστε, ολόκληρο το έργο του Σαίξπηρ περιέχει περί τα 35.000 λήμματα. Ακόμα πιο κοντά μας, η ελληνική γλώσσα από τον Όμηρο έως την Αλωση, μία περίοδο περίπου 24 αιώνων, αριθμεί περίπου 160.000 λήμματα στον Thesaurus Linguae Graecae. Τέλος πάντων, αντιλαμβάνεται κανείς ότι η απόσταση από το 160.000 μέχρι τα όποια εκατομμύρια είναι αγεφύρωτη.

Ας αφήσουμε όμως κατά μέρος τη λογιστική περί λέξεων (λεξιλογιστική), προχωρώντας σε ένα θέμα ουσίας:

Αραγε είναι πλουσιότερη η αγγλική επειδή προσφέρει μονολεκτική έκφραση του frustration; Είναι η ελληνική πλουσιότερη επειδή προσφέρει μονολεκτική έκφραση του φιλότιμου; Οχι. Τελικά όταν μιλάμε για τον πλούτο μιας γλώσσας, μιλάμε για τον πλούτο των κειμένων που είναι γραμμένα σε αυτήν. Στο κάτω κάτω, το γλωσσικό σύστημα δεν είναι παρά γραμματικοί κανόνες και λέξεις. Ετσι, το μεγαλείο της αρχαίας ελληνικής δεν βρίσκεται ούτε στο μέγεθος του λεξιλογίου της, ούτε σε επιμέρους λέξεις όπως «αλετριβανος» και «τοιγαρούς», ούτε καν σε λέξεις όπως «μένος», «εντελέχεια» ή «λόγος». Μεγαλεί-

ο, δύναμη και βάθος βρίσκονται σε κάποια κείμενα (και στα νοήματα, στις εντυπώσεις, στους κόσμους τους) που γράφτηκαν στα ελληνικά.

Παρότι δεν υπάρχουν μεγαλειώδεις γλώσσες, υπάρχουν όμως μεγαλειώδη κείμενα, κείμενα δουλεμένα από ευφυείς, ευρηματικούς -ή απλώς φιλόπονους- στοχαστές και εργάτες του λόγου. Αυτοί δουλεύουν μέσα στους περιορισμούς που επιβάλλουν η γραμματική και το (εκτενές ή μη) λεξιλόγιο της γλώσσας τους.

*** Ο κ. Ευθ. Φοίβος Παναγιωτίδης είναι επ. καθηγητής γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Κύπρου.**